

РІВЕНЬ СПІВПРАЦІ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ РУХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

THE LEVEL OF COOPERATION AND SOCIAL INTERACTION AMONG PRIMARY SCHOOL STUDENTS DURING PHYSICAL ACTIVITY

Стаття присвячена одній із актуальних проблем фізичного виховання учнів початкових класів – дослідженню рівня співпраці та соціальної взаємодії під час уроку фізичної культури в початковій школі. В статті представлено результати опитування 181 учителя фізичної культури з різним педагогічним стажем та кваліфікаційною категорією. Опитано 83 учителя фізичної культури (46,6 %) – фахівці вищої кваліфікаційної категорії; 37 осіб (20,8 %) мають першу кваліфікаційну категорію; 30 фахівців (16,9 %) учителі фізичної культури з другою кваліфікаційною категорією. Щодо педагогічного стажу, то 21 учитель фізичної культури (11,7 %) зазначив, що здійснює власні посадові обов'язки в закладах загальної середньої освіти упродовж перших 5 років; 12 фахівців (6,7 %) працюють від 6 до 10 років; 30 учителів (16,8 %) мають стаж педагогічної діяльності від 11 до 15 років; 15 осіб (8,4 %) – від 16 до 20 років; 26 учителів (14,5 %) працюють в школах від 21 до 25 років; 37 фахівців (20,7 %) працюють від 26 до 30 років; 24 особи (13,4 %) мають стаж педагогічної діяльності від 31 до 35 років та 14 учителів (7,8 %) зазначили, що працюють в закладах загальної середньої освіти понад 35 років. Опитування мало на меті виявити ставлення учителів фізичної культури до застосування чинників соціальних компетентностей – співпраці та соціальної взаємодії в процесі виконання фізичних вправ. Результати. Установлено, що 47,2 % учителів вважають, що учні початкової школи часто проявляють соціальну взаємодію; 70,6 % – вважають прояв соціальної взаємодії є на достатньому рівні. При цьому 45,8 % учителів стверджують про прояв соціальної активності є доволі частим явищем. Ще 68,3 % учителів фізичної культури зазначили, що учні часто виявляють взаємопідтримку. Також 57,8 % учителів часто помічають, що учні початкової школи вирішують проблеми у команді та здійснюють пошук спільних рішень. Висновки. Опитування учителів фізичної культури дає можливість констатувати, що в учнів початкових класів ознаки соціальних компетентностей сформовані, переважно на достатній рівень.

Ключові слова: учителі фізичної культури, учні початкових класів, співпраця, соціальна взаємодія, фізичне виховання.

The article addresses one of the pressing issues of physical education for primary school students – examining the level of cooperation and social interaction during physical education lessons in primary schools. The study presents the results of a survey involving 181 physical education teachers with varying teaching experience and qualification levels. Among the respondents, 83 physical education teachers (46.6%) were specialists with the highest qualification category; 37 individuals (20.8%) held the first qualification category; 30 teachers (16.9%) were specialists with the second qualification category. Regarding teaching experience, 21 physical education teachers (11.7%) reported working in general secondary education institutions for the first 5 years after graduating from a relevant university; 12 specialists (6.7%) had 6 to 10 years of experience; 30 teachers (16.8%) had 11 to 15 years of teaching experience; 15 individuals (8.4%) reported 16 to 20 years of experience; 26 teachers (14.5%) had been working in schools for 21 to 25 years; 37 specialists (20.7%) had 26 to 30 years of experience; 24 teachers (13.4%) had 31 to 35 years of teaching experience, and 14 physical education teachers (7.8%) reported working in general secondary education institutions for over 35 years. The survey aimed to identify physical education teachers' attitudes toward using factors of social competencies – cooperation and social interaction – in the process of performing physical exercises.

Results. It was found that 47.2% of teachers believe that primary school students often demonstrate social interaction; 70.6% consider the manifestation of social interaction to be at a sufficient level. Additionally, 45.8% of teachers stated that social activity is a fairly common phenomenon. A significant proportion (68.3%) of physical education teachers noted that primary school students frequently exhibit the ability to support one another. Furthermore, 57.8% of teachers often observed that primary school students solve problems as a team and seek collective solutions.

Conclusions. The survey of physical education teachers allows for the conclusion that primary school students predominantly demonstrate social competencies at a sufficient level.

Key words: physical education teachers, primary school students, cooperation, social interaction, physical education.

УДК 316.614:796.012.3-057.87
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/79.2.8>

Петрина Р.Л.,

канд. наук з фіз. вих. і спорту,
професор кафедри гімнастики
Львівського державного університету
фізичної культури імені Івана
Боберського

Кузів О.О.,

аспірант кафедри гімнастики
Львівського державного університету
фізичної культури імені Івана
Боберського

Постановка проблеми у загальному вигляді.

В умовах Нової української школи (НУШ) однією з ключових аспектів розвитку особистості є формування соціальних компетентностей учнів, серед яких особливу увагу варто приділяти рівню співпраці та соціальної взаємодії. У зв'язку з цим, дослідження рівня співпраці та соціальної взаємодії учнів початкових класів під час рухової діяльності стає надзвичайно важливим, оскільки фізичне виховання

не лише сприяє розвитку фізичних якостей дітей, але й є потужним інструментом для формування навичок роботи в команді, здатності до взаємної підтримки та вирішення проблем у колективі. Враховуючи зміни в системі освіти та нові вимоги НУШ, які акцентують увагу на розвитку особистісних якостей і соціальних взаємодій, дослідження рівня цих аспектів у процесі фізичного виховання є актуальним для вдосконалення методичних підходів

до навчання та розвитку учнів початкової школи, забезпечення їх гармонійного розвитку в умовах соціально активного середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми дослідження рівня співпраці та соціальної взаємодії в українській науковій думці присвячено чимало праць. Науковці досліджували особливості формування соціальних компетентностей [1, 2, 3], педагогічні умови формування соціальної компетентності молодших школярів [5], критерії соціальних компетентностей [4], розвиток ключових компетентностей НУШ засобами ігрової діяльності у початковій школі [6].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Вважаємо, що основні аспекти формування співпраці та соціальної взаємодії для учнів початкових класів у процесі рухової діяльності висвітлені недостатньо, що дозволило сформулювати мету дослідження.

Мета дослідження полягала у дослідженні рівня співпраці та соціальної взаємодії під час уроку фізичної культури в початковій школі.

Виклад основного матеріалу дослідження. На основі опитування 181 учителя фізичної культури встановлено, що 47,2 % учителів зазначили, що спостерігають в учнів командну взаємодію під час проведення командних рухливих, спортивних ігор та естафет доволі часто, а 41,7 % – завжди. Однак, 10,0 % учителів фізичної культури

зазначили, що іноді спостерігають подібну взаємодію, а переважно школярі проявляють індивідуалізм та спортивний егоїзм під час командної роботи. Ми встановили незначний відсоток фахівців, які не визначилися із відповідями – це 1,1 %. Проте, ми не виявили серед відповідей учителів фізичної культури відсутності взаємодії між учнями початкових класів упродовж уроку (рис. 1).

Установлено, що 70,6 % учителів фізичної культури вважають, що в учнів початкових класів є достатній рівень співпраці. Проте, 18,9 % респондентів переконані, що цей рівень є середній; 6,7 % фахівців визначили рівень співпраці такий, що відповідає показникам високого рівня та 2,2 % опитаних респондентів зазначають про низький рівень співпраці учнів під час уроку фізичної культури. Проте, для 1,7 % опитаних учителів було складно визначитися з рівнем співпраці їхніх учнів упродовж уроку (рис. 2).

Результати опитування учителів фізичної культури зазначають, що учні беруть активну участь під час виконання різноманітних фізичних вправ та проявляють ініціативність у спільних діях та командній роботі. Так, 45,5 % стверджують, що їхні учні дуже часто проявляють активність та ініціативність упродовж уроку. Проте, дещо нижчий відсоток виявлено серед учителів, які зазначають, що школярі іноді проявляють високий рівень активності й ініціативності. Це 43,8 % опитаних

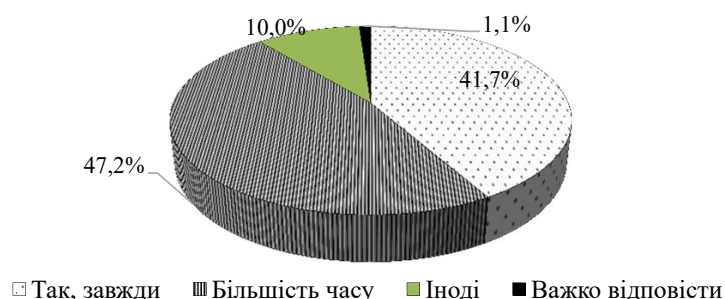

Рис. 1. Частота прояву соціальної взаємодії учнями початкових класів упродовж уроку фізичної культури, %

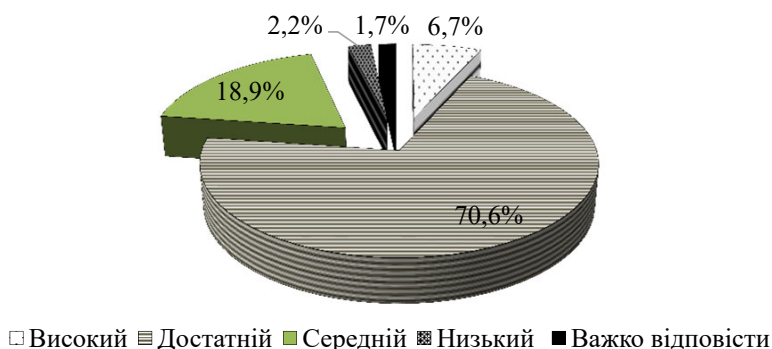

Рис. 2. Наявний рівень співпраці учнів початкових класів у процесі уроку фізичної культури, %

фахівців. Ще 6,1 % переконані в тому, що школярі рідко проявляють ці риси соціальних компетентностей упродовж уроку фізичної культури та 2,2 % учителів фізичної культури запевняють у відсутності активності й ініціативності учнів упродовж уроку. Окрім цього, виявлено, що для 2,2 % фахівців було складно визначитися із відповіддю на це проблемне питання (рис. 3).

Наступною ознакою, яка характеризує наявність в учнів сформованих соціальних компетентностей – є здатність проявляти взаємопідтримку та допомагати під час виконання фізичних вправ. Ми встановили, що 68,3 % учителів фізичної культури часто спостерігають у своїх учнів цю здатність. Ще 8,9 % фахівців зазначили, що їхні учні завжди здійснюють взаємопідтримку та допомогу під час виконання фізичних вправ для однокласників. Ще 18,3 % учителів фізичної культури зазначають, що прояв цих рис соціальних компетентностей можна спостерігати рідко та 2,2 % учителів стверджують про відсутність в учнів початкових класів здатностей до взаємо підтримки та допомоги. Також 2,2 % учителів не визначилися із відповідями (рис. 4).

Незважаючи на вище зазначені показники щодо здатність проявляти взаємопідтримку та допомагати під час виконання фізичних вправ, опитані учителі визначили інші показники щодо рівнів

сформованості участі учнів в колективних заходах чи спортивних ігор. Так, про високий рівень стверджують 20,6 % опитаних учителів; про достатній – 60,6 %; про середній – 14,4 %; про низький – 2,8 % учителів фізичної культури. Окрім цього, виявлено, що для 1,7 % важко визначитися із рівнем участі учнів у колективних чи спортивних іграх.

Вважаємо, що особливого значення набуває здатність підтримки учнів початкової школи у ситуаціях поразки. Ми запитали в учителів фізичної культури: «Чи спостерігають вони взаємодію учнів по команді у ситуаціях поразки під час уроку, змагань (підтримка)?», майже половина опитаних учителів фізичної культури – 49,7 % спостерігають підтримку в команді часто; 31,3 % – бачать це рідко; 6,1 % – стверджують, що такої ситуації не спостерігають у своїх учнів. Кожний десятий опитаних учитель фізичної культури зазначає, що його учні завжди намагаються підтримати учнів по команді в ситуаціях поразки упродовж уроку чи змагань. Варто зазначити, що для 2,8 % учителів фізичної культури не змогли визначити рівень у школярів власної школи (рис. 5).

Також учителі фізичної культури зазначають, що помічають учнів, які завжди активно співпрацюють та допомагають один одному у вирішенні завдань під час занять. Про це стверджують 18,3 %

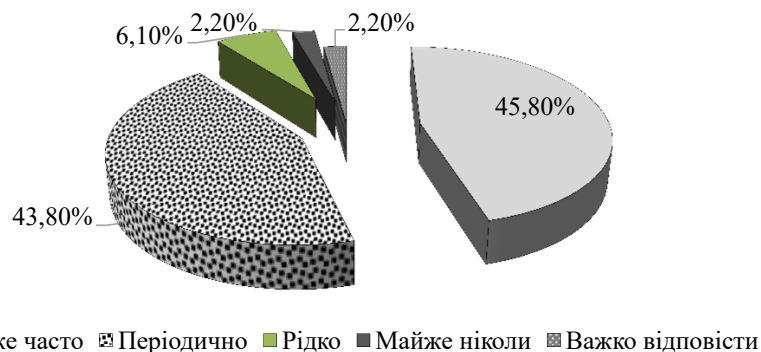

Рис. 3. Періодичність активності учнів початкових класів упродовж уроку фізичної культури, %

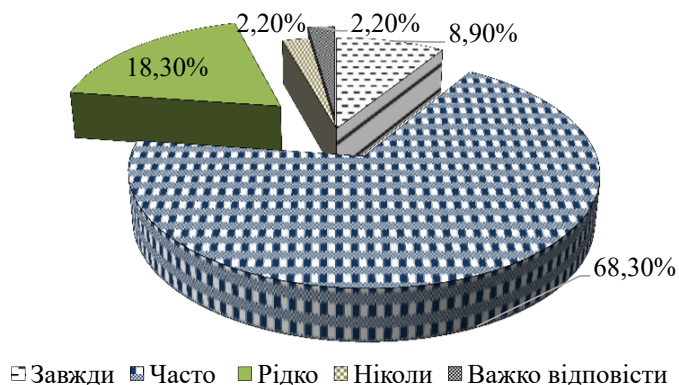

Рис. 4. Здатність учнів початкової школи до прояву взаємо підтримки та допомоги, %

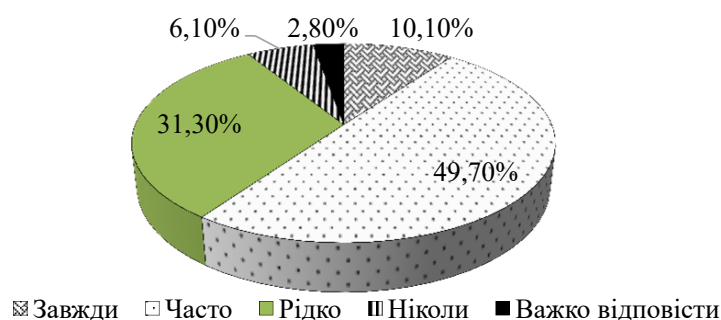

Рис. 5. Періодичність підтримки учнів по команді в ситуації програшу

опитаних учителів. Окрім цього, 55,0 % фахівців з фізичної культури переконані, що їхні учні доволі часто співпрацюють з однокласниками та допомагають їм. Ще 20,6 % опитаних учителів зазначили, що подібну ситуацію під час уроків фізичної культури спостерігають доволі рідко, а 3,3 % опитаних фахівців не спостерігають, щоб за учнями початкових класів таких ознак поведінки. У неформальних бесідах учителі фізичної культури зазначали, що для учнів цієї вікової групи досить сильно притаманний спортивний егоїзм і школярі хочуть більше самостійно досягати хороших результатів, ніж надавати підтримку однокласникам. Також 2,8 % опитаних учителів фізичної культури не змогли дати відповідь на це запитання (рис. 6).

На нашу думку, одним із головних критеріїв формування соціальних компетентностей в учнів у процесі фізичного виховання є рівень співпраці та взаємодії школярів у складі команди під час спортивних змагань, естафет. Особливо важливо, на нашу думку, звертати увагу на формування цієї ознаки соціальних компетентностей в учнів початкової школи, оскільки, відповідно до Концепції Нової української школи та Стандарту фізкультурної освітньої галузі в початкових класах, є ігровий метод навчання. У неформальних бесідах, учителі фізичної культури зазначали, що значну частину часу під час проведення основної частини уроку фізичної культури з учнями початкової школи відводять на рухливі ігри та

естафети. Тому на запитання: «Як Ви оцінюєте рівень співпраці та взаємодії учнів у складі команд під час спортивних змагань, естафет?», ми отримали наступні показники: 14,4 % учителів фізичної культури визначили, що в їхніх учнів цей рівень є високим; 62,8 % переконані, що рівень є достатнім; 18,3 % зазначили, що рівень є середнім; про низький рівень висловилися 3,3 % опитаних учителів. Ще виявлено незначний відсоток опитаних фахівців, яким було складно визначити рівень співпраці та взаємодії в їхніх учнів під час проведення рухливих, спортивних ігор, змагань та естафет – 1,1 % опитаних учителів фізичної культури (рис. 7).

На запитання анкети: «Як Ви оцінюєте здатність учнів до співпраці та допомоги один одному в умовах виконання складних фізичних вправ?» 50,6 % учителів фізичної культури визначили, що рівень співпраці в їхніх учнів є достатнім. Про середній рівень стверджують 32,2 % опитаних учителів; про низький 5,0 %. Окрім цього, ми виявили, що 7,8 % учителів фізичної культури вважають, що під час виконання складних фізичних вправ їхні учні здатні систематично проявляти співпрацю, взаємодопомогу і це відповідає високому рівню. Також, 4,4 % опитаних учителів не визначилися із відповіддю на це запитання (рис. 8).

Отже, аналізуючи результати опитування учителів фізичної культури ми виявили таку тенденцію: рівень співпраці та соціальної взаємодії учнів

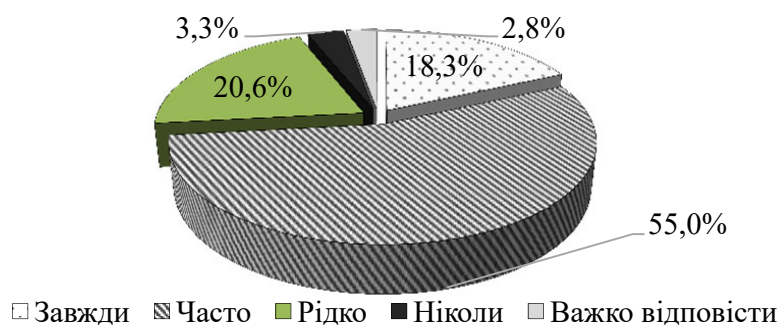

Рис. 6. Ступінь активної співпраці та допомоги учнів у вирішенні завдань під час занять, %

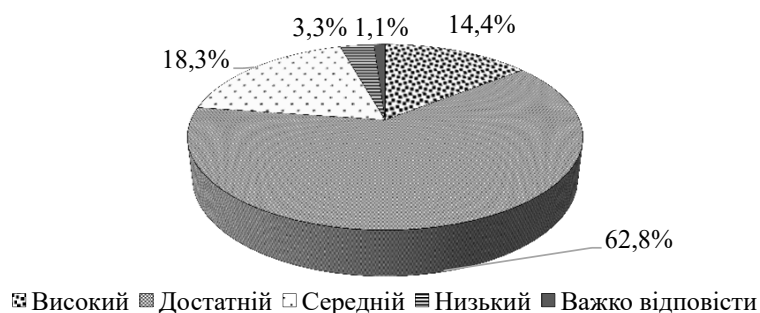

Рис. 7. Показники рівнів співпраці та взаємодії учнів у складі команди під час спортивних змагань, естафет, %

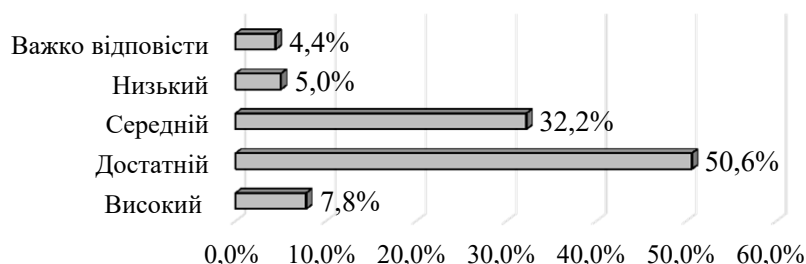

Рис. 8. Показники рівня здатності учнів до співпраці та допомоги один одному в умовах виконання складних фізичних вправ, %

початкових класів в умовах сьогодення сформовані переважно на достатній рівень.

Висновки. Таким чином, опитування учителів фізичної культури дає можливість констатувати, що в умовах Нової української школи фахівцями приділяється належна увага до формування соціальних компетентностей. І, як результат більшість часу упродовж уроку учні проявляють соціальну взаємодію (47,2 %); наявний рівень співпраці учнів відповідає достатньому рівню (70,2 %); учні дуже часто проявляють активність та ініціативність (45,8 %), роблять це часто у вирішенні завдань під час занять (55,0 %); часто підтримують однокласників в ситуації програшу (49,7 %). Найефективнішим засобом для формування соціальної взаємодії визнано рухливі ігри, естафети в початковій школі (62,8 %) та рівень здатності учнів до співпраці та допомоги один одному в умовах виконання складних фізичних вправ встановлено на достатньому рівні (50,6 %).

Подальші перспективи досліджень. Подальші наші дослідження будуть спрямовані на дослідження думки учнів початкових класів щодо важливості формування ознак соціальних компетентностей в процесі занять фізичними вправами.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Боровець О. В., Демчук М. В. Особливості формування соціальної компетентності молодших школярів. Інноватика у вихованні. 2017. № 5. С. 109–115.
2. Губарева Д. В. Формування основ соціальної компетентності у молодших школярів засобами проєктної діяльності: дис. ... доктора філософії. Київ, 2021. 355 с.
3. Малініна Л. Нова українська школа: формування соціальної компетентності учнів початкової школи: навч.-метод. посібн. 2021. Київ: Грамота. 72 с.
4. Москаленко Н. В., Сороколіт Н. С., Турчик І. Х. Ключові компетентності у фізичному вихованні школярів в рамках реформи «Нова українська школа». Наук. часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 15 Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 36. наук. пр. Київ. 2019. № 5К. С. 223–228.
5. Починок Є., Гусейнова І. Педагогічні умови формування соціальної компетентності молодших школярів. Естетика і етика педагогічної дії. 2023. № 28. С. 251–259.
6. Шевчук О. П., Белікова Н. О. Розвиток ключових компетентностей нуш засобами ігрової діяльності у початковій школі. Наук. часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 36. наук. пр. Київ. 2023. № 12(182). С. 182–186. DOI: 10.31392/UDU-nc.series15.2023.12(172).36